

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Датум 09. 07. 2026.

ИЗВЕШТАЈ О НАУЧНОЈ ЗАСНОВАНОСТИ ТЕМЕ
ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовао комисију 01.07. 2026, Наставно-научно веће Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици Одлуком бр. 1406. од 01. 07. 2026. године Наставно-научног већа Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, образована је комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације <i>Рударство и Црква у средњовековној Србији: међусобни односи и путеви интеракције</i> и подобности докторанта Николе Марковића. 2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назив уже научне области за коју је изабран у звање, назив факултета (установе) у којој је члан комисије запослен: 1. Др Радмило Пекић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, научна област Историјске, археолошке и класичне науке, ужа научна област Историја средњег века, председник Комисије, 2. Др Владета Петровић, виши научни сарадник Историјског института у Београду, научна област Историјске, археолошке и класичне науке, ужа научна област Историја, члан Комисије. 3. Др Божидар Зарковић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, научна област Историјске, археолошке и класичне науке, ужа научна област Историја средњег века, ментор,
II БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА
Никола Марковић је рођен у Београду 16. 09. 1997, године. Основну школу и Дванаесту београдску гимназију је завршио у родном месту. Филозофски факултет Универзитета у Београду, Одсек за археологију, уписао је 2016. и исти завршио 2020. године као први у генерацији са просечном оценом 8,86 и стекао звање Дипломирани археолог. На истом факултету је 28. 09. 2021. године завршио мастер академске студије археологије са просечном оценом 9,67. Тема завршног рада је била <i>Хемијска варијабилност састава керамике са локалитета Шабац-Изба</i>. Школске 2022/23. године је уписао докторске академске студије историје на Филозофском факултету Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици. Од 01. 07. 2024. године је запослен на Институту за српску културу Приштина – Лепосавић у звању истраживач–приправник. Одлично говори енглески језик и познаје рад на рачунару. У периоду од 2018. до 2023. године учествовао је у више археолошких истраживања, похађао више курсева за употребу савремених научних метода, био је стипендиста Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије и учесник на пројекту који реализује Институт за српску културу Приштина – Лепосавић. Учествовао је на више међународних и домаћих научних скупова и објавио више радова. Поред класичних археолошких тема, предмет његовог интересовања је, нарочито од уписа на ДАС историје, средњовековна историја српског народа, посебно њен привредни аспект, добрим делом оличен у рударству. Разлог таквог интересовања је, сматрамо, у чињеници да је проучавање старог рударства, као једне од најважнијих привредних грана, уско повезано са археолошким истраживањима.
III БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА
1. Nikola Marković, „Pondering Pottery – Elemental Characterization of Early Eneolithic Pottery from Šanac–Izba

near Lipolist“, *Collection of Papers of the Faculty of Philosophy of the University of Priština* 52/3 (2022) 221–236. (M23)

2. **Никола Марковић**, „Копаоник у средњем веку: Историја једне планине“, *Баштина* 61 (2023) 529–531. (M24)
3. **Никола Марковић**, „Криминал и недела међу појединим члановима дубровачких заједница у Српској деспотовини (1400–1459)“, *Баштина* 64/3 (2024) 243–257. (M24)
4. Gideon Greif & **Nikola Marković**, „Ante Pavelić as a tyrannical archetype: personality, heteronomy, and the mechanisms of ideological violence“, у: Тематски зборник научних радова од међународног значаја: *Личност у савременом свету - идентитет, хетерономија и насиље - случај Косово и Метохија*, Лепосавић 2025, 35–48. (M14)
5. **Nikola Marković**, Boban Tripković & Danica Bajuk Bogdanović, „Raman and pXRF Characterization of Obsidian from Early Eneolithic site Šanac-Izba near Lipolist in Western Serbia“, in: *Proceedings from the 8th Balkan Symposium of Archaeometry*, ed. Roman Balvanović, Milica Marić Stojanović & Maja Gajić Kvašček, Beograd 2022, 73–74. (M34)
6. **Никола Марковић**, „Сербские средневековые правители и монастырь Святого Пантелеймона на Святой Горе“, у: *Сборник научных трудов XLIII международного Харакского форума*, ур. Татьяна Сенюшкина, Ялта 2024, 180–185. (M34)
7. **Никола Марковић**, „Римски путеви у Србији - значај истраживања у циљу заштите и промовисања културног наслеђа“, у: *Пут и животна средина*, ур. Сања Фриц и Игор Јокановић, Београд 2019, 87–95. (M63)
8. **Nikola Marković**, Boban Tripković, Marko Porčić, Ana Tripković & Jasna Vuković, „X-Ray Fluorescence Analysis of Early Eneolithic Pottery: Šanac-Izba near Lipolist (Western Serbia)“, in: *Proceedings from the 8th and 9th Scientific Conference Methodology and Archaeometry*, ed. Ina Miloglav, Zagreb 2022, 40–41.

IV ОЦЕНА ДА ЈЕ КАНДИДАТ ПОДОБАН ДА РАДИ ДИСЕРТАЦИЈУ

Увидом у биографију и библиографију кандидата, комисија сматра да кандидат **Никола Марковић** испуњава све услове за израду докторске дисертације.

V ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

НАПОМЕНА: Кликните да бисте почели унос текста.

За ментора је предложен/а др др **Божидар Зарковић**, редовни професор Филозофског факултета у Косовској Митровици, Катедра за Историју

Библиографија ментора са најмање 5 (пет) јединица релевантних за област из које се ради докторска дисертација.

1. Божидар Зарковић, *Тргови и урбанизација Србије у средњем веку*, Косовска Митровица 2017.
2. Божидар Зарковић, *Копаоник у средњем веку*, Косовска Митровица – Лепосавић 2022,
3. Божидар Зарковић, *Хотачка метохија. Први хиландарски посед у Србији*, Лепосавић – Косовска Митровица 2002,
4. Божидар Зарковић, *Сакралне структуре Призрена као елемент привредног и урбаног развоја*, Саопштења 53 (2021) 7–26,
5. Božidar Zarković, „Mining Marketplaces: Exponents of Urban Development of Medieval Serbia“, *Зборник радова Филозофског факултета*, вол. 51, бр. 3 (2021) 71–91,
6. Божидар Зарковић, „Допринос црквеног поседа урбанизацији средњовековне Србије“, *Црквене студије* 16/2, Ниш 2019, 185–202,
7. Божидар Зарковић, „Светостефанска повеља као извор за историју рударства“, у: *Манастир Бањска и доба краља Милутина*, Ниш – Косовска Митровица – Манастир Бањска 2007, 73–80,
8. Божидар Зарковић, „Повеља Вука Бранковића којом Хиландару поклања села Горњу и Доњу

- Гадимљу“, *Стари српски архив*, књ. 17 (2018) 127–137,
9. Божидар Зарковић, „Повеља краља Стефана Душана којом прилаже манастиру Врањини село Брчеле, око 1340. године“, *Стари српски архив*, књ. 15 (2016) 29–43.
 10. Божидар Зарковић, „Посед Хиландарског пирга Хрусија на Косову и Метохији у средњем веку“, *Зборник радова Филозофског факултета*, год. 46, бр. 2 (2016) 317–342.

Комисија сматра да проф. др Божидар Зарковић испуњава све услове за ментора ове докторске дисертације за област Историја средњег века.

VI ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ:

ОЦЕНА:

1. Формулације назива дисертације

Комисија закључује да је радни назив дисертације *Рударство и Црква у средњовековној Србији: међусобни односи и путеви интеракције* прикладан и да добро репрезентује суштину предложене теме истраживања.

2. Предмета (проблема) истраживања

Опис теме: Предмет истраживања ове докторске дисертације је међусобни однос између рударства и Цркве у средњовековној Србији. То су, по значају биле једне од најважнијих привредних грана и институција средњовековне Србије од чијег је развоја зависио целокупни државни и друштвени напредак. Истраживање обухвата период од краја XII века и учвршћивања лозе Немањића на власти до коначног пада Деспотовине средином XV века. Историјски процеси ретко почињу и завршавају тачно одређеног датума, због тога ће и ово истраживање делом да обухвати периоде који претходе и следе наведеним датумима. Потреба за тим се нарочито уочава у времену након пада Деспотовине, када поједине институције српске државе настављају да живе, али у измењеним условима. Географски оквир истраживања обухвата просторе обједињене у синтагми српске земље, али и крајеве у којима је присутно деловање српских владара, ктитора и приложника. Овако дефинисан предмет истраживања поставља основу за детаљну анализу једног сегмента средњовековне привреде и ктиторства који до сада није у потпуности истражен. Изучавање односа између искоришћавања природних ресурса и институционалних структура представља кључно поље истраживања за разумевање друштвено-економских процеса у једној историјској епохи. Преплитање интереса црквених установа и експлоатације рудних богатстава отвара простор за анализу механизма интеграције природних ресурса у друштвене токове.

Комисија закључује да је предложени предмет истраживања својом сложености, актуелношћу и значајем у областима дисертације.

3. Библиографија прелиминарних истраживања

Кандидат је приложио библиографију од 82 библиографске јединице релевантних за истраживање. Од тога 21 јединица представља историјске изворе, а остало је релевантна литература. Овде наводимо јединице најзначајније за истраживање:

Извори:

1. Vasily Korablev, Louis Petit, „Actes de l’Athos, Actes de Chilandar. Deuxième partie: Actes slaves“, *Византийский временник* 19/1 (1915) 369–651.
2. Franz Miklosich, *Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii, Viennae* 1858.
3. Cyril Pavlikianov, „The Athnonite monastery of Kastamonitou and the documentary heritage of the grand čelnik Radič“, *Hilandarski zbornik* 14 (2017), 55–122.
4. Hazim Šabanović, *Oblast Brankovića, opširni katastarski popis iz 1455. godine*, Sarajevo 1972.
5. Драгутин Анастасијевић, „Српски архив Лавре Атонске“, *Споменик СКА* 56 (1922) 6–21.
6. Андрија Веселиновић и Дејан Јечменица, *Србија у дубровачким тестаментима (1414–1436)*:

- Testamenta notariae*, књиге 10, 11, 12, Београд 2016.
7. Михаило Динић, *Из Дубровачког архива*, књ. I, Београд 1957.
 8. Павле Ивић и Милица Грковић, *Дечанске хрисовуље*, Нови Сад 1976.
 9. Синиша Мишић и Татјана Суботин Голубовић, *Светоарханђеловска хрисовуља*, Београд 2003.
 10. Александар Младеновић, *Повеље и писма деспота Стефана Лазаревића*, Београд 2007.
 11. Александар Младеновић, *Повеље кнеза Лазара*, Београд 2003.
 12. Владимир Мошин, Сима Ћирковић и Душан Синдик (прир.), *Зборник средњовековних ћириличких повеља и писама Србије, Босне и Дубровника. Књ. I 1186–1321. године*, Београд 2011.
 13. Стојан Новаковић (прир.), *Законски споменици српских земаља средњег века*, Београд 1912.
 14. Радмило Пекић, „Средњовековни косовскометохијски трговци у свјетлу дубровачких тестамената“, у: *Косово и Метохија у цивилизацијским токовима*, књ. 3, Косовска Митровица 2010, 113–126.
 15. Љубомир Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, књ. I–VI, Београд–Сремски Карловци 1902–1926.
 16. Љубомир Стојановић, *Старе српске повеље и писма*, књ. I, први део, Београд–Сремски Карловци 1929.
 17. Љубомир Стојановић, *Старе српске повеље и писма*, књ. I, други део, Београд–Сремски Карловци 1934.
 18. Гордана Томовић, „Повеља манастира Леснова“, *Историјски часопис* 24 (1977), 83–102.
 19. Ђорђе Трифуновић, *Повеља краља Милутина манастиру Бањска – Светостефанска хрисовуља*, Београд 2011.
 20. Сима Ћирковић, Ружа Ћук, и Андрија Веселиновић, „Србија у дубровачким тестаментима у XV веку“, *Мешовита грађа – Miscellanea* 22 (2004), 9–80.
 21. Сима Ћирковић, *Латинички претис Рударског законика деспота Стефана Лазаревића: Увод, текст, превод и коментари*, Београд 2005.

Литература:

22. Милош Благојевић, *Поседи манастира Хиландара на Косову и Метохији (XII–XV век)*, Београд 2006.
23. Милош Благојевић, „Територије кнеза Лазара на Косову и Метохији“, у: *Косово и Метохија – прошлост, садашњост, будућност*, Београд 2007, 5–18.
24. Драган Богосављевић, „Српско средњовековно рударство – истраженост и видови укључења археологије“, *Гласник Српског археолошког друштва* 6 (1990), 36–44.
25. Снежана Божанић, „Рударство на подручју Светостефанског властелинства у средњем веку“, *Годишњак ФФ у Новом Саду* 31 (2006), 655–665.
26. Снежана Божанић, „Српско средњовековно властелинство: микротопонимија простора“, *Истраживања* 21 (2010), 105–116.
27. Снежана Божанић, „Становништво и привреда светостефанског властелинства“, *Споменица Историјског архива Срем* 3 (2004), 113–151.
28. Mirko Vranić, „Uticaj srednjovekovnog rudarstva na životnu sredinu centralnog Balkana“, *Етноантрополошки проблеми* 16 (2021), 723–738.
29. Никола Вучо, „Економика средњовековне Србије кроз Душанов законик и манастирске повеље“, у: *Зборник у част шесте стогодишњице Душановог законика*, Београд 1951, 183–205.
30. Стела Гашпаровић, „Дубровчани у рудницама Копаоника у време деспота Стефана Лазаревића“, *Београдски историјски гласник* 9 (2018), 37–57.
31. Миљан Гогић, „Рударска производња у средњовековном Брскову“, *Историјски записи* 1 (2010), 195–213.
32. Радослав Грујић, „Руска властелинства по Србији у XIV и XV веку“, *Историјски часопис* 5 (1954–1955), 53–77.
33. Михаило Динић, „Дубровчани као феудалци у Србији и Босни“, *Историјски часопис* 9–10 (1959), 139–149.
34. Михаило Динић, *Српске земље у средњем веку: историјско-географске студије*, Београд 1978.
35. Михаило Динић, *Из српске историје средњег века*, Београд 2003.
36. Мирјана Живојиновић, „Подаци повеља деспота Стефана Лазаревића о Светој Гори, пример Хиландара“, у: *Зборник радова у част академику Десанки Ковачевић Којић*, Бања Лука 2015, 95–102.
37. Божидар Зарковић, *Хотачка метохија. Први хиландарски посед у Србији*, Лепосавић – Косовска Митровица 2002.

38. Божидар, Зарковић, „Светостефанска повеља као извор за историју рударства“, у: *Манастир Бањска и доба краља Милутина*, Ниш – Косовска Митровица – Манастир Бањска 2007, 73–80.
39. Божидар, Зарковић, „Велика Хоча и зачеци црквеног властелинства у Метохији“, *Зборник радова Филозофског факултета* 43/2 (2013), 121–138.
40. Божидар, Зарковић, „Структура црквених посела у средњовековној Србији“, *Црквене студије* 12 (2015), 357–371.
41. Божидар, Зарковић, *Тргови и урбанизација Србије у средњем веку*, Косовска Митровица 2017.
42. Божидар Зарковић, *Копачици у средњем веку*, Косовска Митровица–Лепосавић 2022.
43. Милош Ивановић, *Коњ добри и оружје, властела државе српских деспота (1402–1459)*, Београд 2024.
44. Марија Јанковић, „Липљанска епископија и Грачаничка митрополија“, *Историјски часопис* 29–30 (1984), 27–37.
45. Константин Јиречек, *Историја Срба*, књ. II, Београд 1990.
46. Војислав Јовановић, „Родоповићи. Прилог српској средњовековној просопографији“, *ЗФФ у Београду* 17 (1991), 227–240.
47. Десанка Ковачевић Којић, „О саставу и обради метала из српских средњовековних рудника“, *Зборник радова Византолошког института* 50/2 (2013), 853–862.
48. Десанка Ковачевић Којић, „Трговци као претече католичких црквених организација на Балкану : (XIII–XV вијека)“, *Истраживања* 16 (2005), 103–112.
49. Десанка Ковачевић Којић, *Градски живот у Србији и Босни (XIV–XV вијек)*, Београд 2007.
50. Десанка Ковачевић Којић, „О саставу и обради племенитих метала из српских средњовековних рудника“, *Зборник радова Византолошког института* 50/2 (2013), 853–861.
51. Марија Копривица, „Харистике у средњовековној Србији“, *Београдски историјски гласник* XI (2020), 23–37.
52. Марија Копривица, *Властелинства и економија манастира средњовековне Србије*, Београд 2022.
53. Марија Копривица, „Задушнице – ситнији имовински прилози верника црквама и манастирима у средњовековној Србији“, у: *Византијско-словенска чтенија* 6, Ниш 2023, 427–438.
54. Александар Крстић, „Поседи манастира Дренче и Ждрела у Браничеву из времена кнеза Лазара“, *Историјски часопис* 53 (2006), 123–144.
55. Ненад Лемајић, „Средњовековно наслеђе као социолошки основ дефинисања српске елите XVI века“, *Истраживања* 23 (2012), 199–216.
56. Синиша Мишић (прир.), *Лексикон градова и тргова српских средњовековних земаља према писаним изворима*, Београд 2010.
57. Синиша Мишић, *Историјска географија српских земаља: од 6. до половине 16. века*, Београд 2014.
58. Синиша Мишић, „Манастирски поседи у земљама Лазаревића (1390–1427)“, *Црквене студије* 14 (2017), 293–298.
59. Синиша Мишић, „Велможе и ктиторско право код Немањића и Лазаревића“, у: *800 година аутокефалности српске православне цркве*, Косовска Митровица 2020, 53–66.
60. Душан Мркобрад, „Истраживање средњовековног рударства и металургије на Руднику“, *Зборник радова Народног музеја* 18 (1988), 37–56.
61. Душан Мркобрад, „Значај Трепче у оквиру копаоничког рударства средњовековне Србије“, у: *Споменица Јована Ковачевића*, Београд 2003, 249–259.
62. Душан Мркобрад, „Српско рударство у привреди Косова и Метохије – средњи век“, у: *Срби на Косову и Метохији*, Београд 2005, 382–389.
63. Владимир Петковић, „Родоп из Дренице“, *Прилози КИФ* 7 (1927), 116–122.
64. Владета Петровић, „Градски метох“, у: *Споменица академика Милоша Благојевића*, Београд 2015, 139–150.
65. Владета Петровић, „Рударски предузетници као приложници и задужбинари“, у: *Зборник радова у част академику Десанки Ковачевић Којић*, Бања Лука 2016, 289–298.
66. Владета Петровић, „Српски средњовековни град и манастир: приходи од трговине и рударства и црквена имовина у урбаним насељима (13–15. век)“, *Црквене студије* XVI Ниш (2019), 203–211.
67. Dejan Radičević, „Arheološka svedočanstva o najstarijim rudarskim trgovima srednjovekovne Srbije“, у: *Urbanizacija u istočnoj i jugoistočnoj Evropi*, Beograd i Nižnji Novgorod 2019, 63–87.
68. Vasilije Simić, *Istoriski razvoj našeg rudarstva*, Beograd 1951.
69. Vasilije Simić, „Rejonizacija i karakteristike srednjovekovne rudarske delatnosti u oblasti Kopaonika“, *Vesnik Zavoda za geološka i geofizička istraživanja* 15 (1958), 375–381.

70. Vasilije Simić, „Rudarska prošlost Rudničke planine u Šumadiji“, *Rudarski glasnik* 6 (1971), 1–17.
71. Василије Симић, *Рударство збожђа средњовековне Србије и Босне*, Београд 1988.
72. Момчило Спремић, *Деспот Ђурађ Бранковић и његово доба*, Београд 1994.
73. Сергеј Троицки, „Ктиторско право у Византији и у Немањинској Србији“, *Глас СКА* 168 (1935), 79–133.
74. Сима Ђирковић и Раде Михаљчић (прир.), *Лексикон српског средњег века*, Београд 1999.
75. Сима Ђирковић, *Работници, војници, духовници: друштва средњовековног Балкана*, Београд 1997.
76. Александра Фостиков, „Ковачки занат на тлу средњовековне Србије“, *Београдски историјски гласник* 3 (2012), 105–126.
77. Александра Фостиков, *Занатство средњовековне Србије*, Београд 2019.
78. Александра Фостиков, „Место занатске радње – типологија занатских насеља у средњовековној Србији“, *Београдски историјски гласник* XI (2020), 23–37.
79. Александра Фостиков, „Дворски и манастирски комплекси као центри занатства у средњовековној Србији“, *ЕАП* 16/4 (2021), 1189–1206.
80. Богумил Храбак, „Беле Цркве – манастирски трг сребра копаоничких рудника у XIII–XV веку“ у: *Куришмулија кроз векове*, Београд 2000, 23–31.
81. Srđan Šarkiћ, „Правни положај vlastele у srednjovekovnoj Srbiji“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 44/1 (2010), 7–27.
82. Гавро Шкриванић, „Властелинство великог челника Радича Поступовића“, *Историјски часопис* 20 (1973), 125–137.

4. Циљеви истраживања

Циљеви

Циљ истраживања је да се систематски и у целини утврди и објасни повезаност између рударске привреде и Цркве у средњовековној Србији. Тачније, истраживање има за циљ да сагледа где и на који начин је Црква добијала приходе, који су у крајњој инстанци долазили од рудника, било директно – кроз прилоге и повластице владара озваничене повељама, дарове племства или завештања трговаца, или индиректно – користећи се близином рудника и рудничких насеља, као срединама са великом концентрацијом живља. Такође, циљ истраживања је да анализира размере и облике прилагања и да протумачи друштвено-економске и религијске импликације ове појаве.

Средњовековна Србија је била мултиконфесионална држава у којој је, поред доминантног православног становништва, било и римокатоличког живља. Ово становништво је у Србију већином долазило из приморја и делом су били српски држављани, а делом грађани других држава из окружења. У Србији су уживали бројне повластице, међу њима и верску аутономију и толерантност, што им је омогућавало да подижу, издржавају и обдарају своје богомоље. Циљ овог истраживања је да се и тај сегмент српског друштва, који се у суштини разликовао од православног, детаљно проучи кроз идентификацију приложника и прималаца, као и врсте дарова.

Хипотезе

Владари и племство средњовековне Србије су, свесни значаја рудника за државне и сопствене приходе, део племенитих метала или других вредности добијених захваљујући рударству усмеравали ка изградњи и издржавању цркава и манастира. Њихове примере су следили и други људи који су стекли одређено богатство бавећи се рударством и пратећим занимањима, пре свега трговином, па и занатством. Ова хипотеза подразумева да је даривање прихода од рудника Цркви био израз личне побожности, али и начин за учвршћивања легитимитета положаја. Очекује се да ће анализе повеља показати да су значајније донације манастирима често долазиле у тренуцима политичке консолидације, или као део задужбинарске делатности владара (нпр. приликом оснивања новог манастира или прославе велике победе). Такође, ова хипотеза укључује идеју да су владари и племство таквим даривањима настојали да „откупе“ своје место на оном и овом свету, тражећи опроштај грехова и спас душе. Мотивација за даривање се може тражити и у куповини права на аделфате, чиме се стицала одређена сигурност у случају погоршања политичких околности или у опонашању владара и преузимања владарских прерогатива.

Чин даривања рударских прихода цркви није био ограничен само на владаре и властелу, већ су у њему учествовали и припадници растућег слоја рударских предузетника и трговаца. Према овој хипотези, постоје

примери да су богати трговци (нпр. дубровачки или домаћи), активни житељи рударских места, завештавали делове својих рударских права (попут власништва над рударским окнима) цркви, пре свега римокатоличкој због вероисповести трговаца али и православној, настојећи да тако стекну духовну заслугу и друштвени углед. Ово би указало да је пракса ктиторства била шира друштвена појава, а не само привилегија владара, чиме се допуњује слика о вертикалној повезаности друштва преко институције ктиторства.

За крај потребно је бавити се самим утицајем рударства на развој Цркве, нарочито у економском смислу и како се овај однос мењао кроз векове. Одређене цркве и манастири су се нарочито обогатили захваљујући рударству и претпоставка је да ће истраживање издвојити неколико кључних храмова који су имали сталне приходе од највећих рудника (попут Новог Брда или Рудника), што их је чинило привилегованим институцијама у оквиру црквене хијерархије тог доба. У оквиру ове хипотезе провериће се да ли је близина црква или манастира рударским центрима (географска повезаност) олакшавала добијање прихода или је то најпре зависило од важности и угледа богомоље без обзира на локацију.

Међусобни однос рударства и Цркве се не завршава у домену економије, већ су утицаји дубље структурирани и различито профилисани. Рударска насеља су била највећа и најурбанизованија места средњовековне Србије што је захтевало повећан број црквених грађевина, свештенства и писменог становништва (због послова у и око рудника), чиме улога цркве добија нове и другачије обресе. Развој Цркве у градовима Србије ослоњеним на рударство развијао се на специфичан начин што ће бити предмет нове хипотезе.

5. Очекивани резултати

Очекује се да ће ово истраживање пружити свеобухватан увид у сложене и недовољно проучене односе између Цркве и рударских активности, као и разлоге који су стајали иза даривања прилога од рудника. Анализа ће омогућити разумевање не само економских мотива, већ и духовних, политичких и социјалних импулса који су обликовали ову праксу. Посебно ће се настојати да се осветле последице даривања ових прилога по цркве и манастире, али и по шире друштвене токове средњовековне Србије. Кроз детаљну реконструкцију начина на који су природни ресурси били стављани у службу подршке духовним, културним и економским циљевима, истраживање ће показати како је материјална основа омогућила развој институционалне снаге Цркве. Истовремено, проучавање ове теме допринеће бољем схватању улоге Цркве као важног чиниоца не само у верском и културном, већ и у политичком и економском животу средњовековног српског друштва.

Овај рад тежи да, кроз анализу даривања рудних поседа, механизма управљања рударским ресурсима и улоге цркве у ширем економском и политичком контексту, осветли и разјасни како су материјални и духовни аспекти били нераскидиво повезани у изградњи средњовековних заједница. Истраживање ове теме допринеће и отворити нове могућности за интердисциплинарна проучавања улоге природних ресурса у развоју цркава и манастира. У оквиру наведених хипотеза, истраживање ће настојати да пружи очекиване резултате који ће допринети бољем разумевању економске и друштвене историје средњовековне Србије. Пре свега, очекује се израда прегледа конкретних примера даривања рударских прихода цркви укључујући њихову величину, обим, карактер као и сврху, где је то познато. Ово подразумева састављање корпуса података: списак цркава и манастира и са њима повезаних рудника/прихода, са навођењем одговарајућих повеља или докумената. Очекује се да ће рад, на основу изворне грађе, понудити анализу мотивације дародаваца и улоге Цркве у економији, што ће допунити постојећа сазнања у историографији. Резултати би могли послужити и као основ за упоредну анализу са другим средњовековним државама (нпр. како су у Босни, Бугарској или Византији регулисани односи рудника и Цркве). Коначно, очекивани закључци би требало да јасно формулишу значај задужбинарства повезаног с рударством: да ли је оно било значајан фактор у издржавању појединих монашких заједница и како је доприносило легитимизацији власти. Сви ови резултати заједно пружиће целовиту слику једног аспекта средњовековне Србије који обједињује материјално и духовно, и тиме обогатити разумевање тог периода.

6. План рада

План рада овог истраживања обухвата неколико кључних фаза, осмишљених тако да систематски обраде све релевантне аспекте односа између рударства и цркава и манастира у средњовековној Србији. Прва фаза подразумева прикупљање, систематизацију и критичку анализу историјских извора, међу којима су најзначајније повеље које пружају непосредне податке о економским и правним оквирима ових односа. У овој фази ће се, помоћу критичког читања извора и компаративне анализе, идентификовати обрасци економског

деловања манастира и утврдити степен утицаја рударских прихода на ширу друштвену структуру. Овако постављен приступ омогућава темељно разумевање институционалних, економских и културних процеса који су обележили развој средњовековне Србије.

Структура рада ће се састојати из више поглавља и потпоглавља које требају заједно да дају комплетну слику и да систематски обраде задату тему што подразумева прикупљање, систематизацију и критичку анализу историјских извора. Предговор ће се осврнути на разлоге за писање дисертације, њен циљ као и методологију рада. Истим су обухваћени географски и хронолошки оквир, извори и литература. Прво поглавље ће се састојати из два потпоглавља уводног карактера од којих ће се прво бавити рударством у средњовековној Србији генерално, док ће друго потпоглавље бити посвећено историји Цркве у средњовековној Србији. Ово поглавље треба читаоца да уведе у битне аспект ове дисертације, а самим тим и да припреми терен за саму суштину овог рада, а то је интеракција рударства и Цркве. Друго поглавље представља анализу где ће у фокусу бити проучавање рударских прилога Цркви у „великим“ повељама, као што су Светостефанска, Дечанске и Светоарханђеловска. Треће поглавље се надовезује на претходно даљим бављењем владарским прилозима цркви, односно типовима прилога који се могу поделити на рудничке у ужем смислу и новчане. У овом поглављу ће се посебна пажња посветити феномену замене земљишних поседа новчаним, чиме се врши даље приближавање рударству и удаљавање Цркве од земљорадње. Четврто поглавље је посвећено даровима Цркви од стране владара и властеле и подељено је сходно томе на два потпоглавља. Пето поглавље се бави даровима рударских предузетника и трговаца Цркви, пре свега римокатоличкој, због великог удела римокатолика у овим категоријама становништва. Прилози римокатолика нису били упућени само црквама под римском јурисдикцијом, већ и православним у овире Српске цркве. Ови прилози нам омогућавају да извршимо идентификовање постојања цркава у појединим местима. Шесто поглавље ће се бавити мотивацијом приложника, односно начином како се преплићу лична побожност, механизми преживљавања, стицање легитимитета и опонашање владара. Седмо поглавље ће се бавити утицајем донација од рударства на развој цркве, црквене економије и српског друштва у целини. Осмо, последње поглавље, ће садржати закључна разматрања у којем ће бити представљена синтеза претходних глава, али ће имати задатак и да назначи простор за даља истраживања.

Замишљена структура рада:

Садржај

Предговор

1. Увод

1.1. Рударство у средњовековној Србији

1.2. Црква у средњовековној Србији

2. Рудничка обдаривања цркви у најважнијим повељама

2.1. Светостефанска хрисовуља

2.2. Дечанска хрисовуља

2.3. Светоарханђеловска хрисовуља

2.4. Рударски поседи на другим црквеним властелинствима

3. Типови прилога

3.1. Рударски прилози у ужем смислу

3.2. Новчани прилози

4. Обдаривање цркве од стране владара и властеле

4.1. Обдаривање цркве од стране владара

4.2. Обдаривање цркве од стране властеле

5. Дарови рударских предузетника и трговаца цркви

5.1. Дарови римокатоличкој цркви

5.2. Дарови Српској православној цркви

6. Мотивација приложника

7. Утицај рударства на развој Цркве, црквене економије и друштва Средњовековне Србије

8. Закључак

Резиме

Извори и литература

Прилози

7. Методе истраживања

Да би се реализовали постављени циљеви истраживања, неопходно је применити адекватне методолошке приступе који ће омогућити свеобухватно сагледавање сложене материје. Методе истраживања које ће бити примењене у овом раду комбинују историјски метод са интердисциплинарном анализом, како би се омогућило што свеобухватније сагледавање сложене тематике односа између рударства и Цркве. Историјски метод подразумева детаљно проучавање и критичку интерпретацију историјских извора тј. историјску анализу, историјску синтезу и компаративну методу. Историјски метод ће бити коришћен за проучавање повеља, законских аката и других докумената са посебним освртом на економске и правне аспекте који се односе на власништво над рудницима, права експлоатације, као и механизме прикупљања и расподеле прихода. Циљ је да се кроз свеобухватну анализу историјских, материјалних и просторних података створи што потпунија слика о месту и улози рударства у оквиру манастирских економија и ширем друштвеном контексту средњовековне Србије. На основу овако постављеног истраживачког оквира и методологије, могу се дефинисати очекивани научни дometи и значај овог рада за историографију средњовековне Србије. Очекује се да ће овај план рада и примењене методе истраживања обезбедити темељну и свеобухватну анализу различитих аспеката рударства на црквеним и манастирским поседима у средњовековној Србији. Комбиновањем критичке анализе историјских извора са интердисциплинарним методама, истраживање има за циљ да реконструише економске, друштвене и културне процесе који су формирали интеракције између Цркве и рударства.

VII ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕНОМ ОЦЕНОМ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ

КАНДИДАТА: Николе Марковића

НАПОМЕНА: Кликните да бисте почели уношење текста.

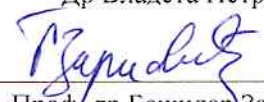
На основу наведених података о кандидату, Комисија констатује да је Никола Марковић подобан за израду докторске дисертације.

На основу постављених циљева и очекиваних резултата, Комисија констатује да је предложена тема подобна за израду докторске дисертације у области Историјске, археолошке и класичне науке, ужа научна област Историја средњег века.

На основу наведених података о предложеном ментору, Комисија констатује да је др **Божидар Зарковић** подобан/на за ментора предложене докторске дисертације.

На основу изнетог, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици да донесе позитивне оцене о подобности кандидата **Николе Марковића** и предложене теме докторске дисертације **Рударство и Црква у средњовековној Србији: међусобни односи и путеви интеракције**, а да се за ментора именује др **Божидар Зарковић**, редовни професор Филозофског факултета у Косовској Митровици.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1.
Проф. др Радмила Пекић
2.
Др Владета Петровић
3.
Проф. др Божидар Зарковић